

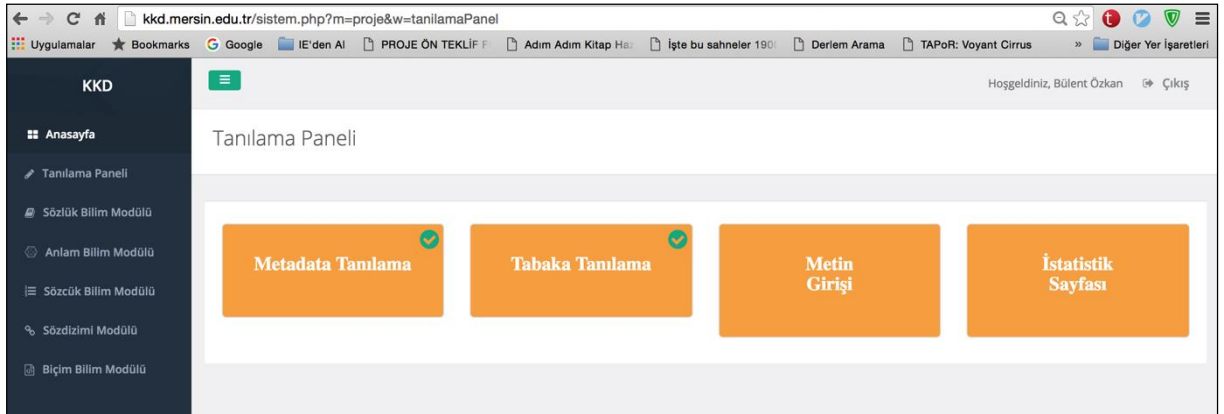
3.2. Tanılama Paneli

Derlem oluşturmanın ilk aşaması derlem dilbilim ilke ve yöntemleri doğrultusunda tabakaların belirlenmesi, metin seğimi ve bunların sayışallaştırılması başlıkları altında haritalandırılabilir.

Tabakaların belirlenmesi, metin seğimi ve sayışallaştırma aşamasını önceleyen başka bir durum ise araştırma sorularıdır. Oluřturulacak derlem için var olan araştırma soruları çerçevesinde neleri metadata olarak belirleyeceğimiz konusu önem taşımaktadır. Bu durum derlemde metadaların raporlanma aşamasında derlemde neyi yapılandırırız onu rapor olarak alabileceğimiz temelinde dūřünülmelidir.

Bu anlamda oluşturulacak derlem, araştırmacının temel birtakım yapılandırmaların (yazar adı, eser adı, metin türü, yayın yılı, yazar cinsiyeti vb.) yanı sıra bazı özel yapılandırmaları da yapabilmesine olanak sağlamaktadır. Araştırmacı söz konusu temel yapılandırmalar dışında araştırma sorularına bağlı istediği genişlikte birtakım metadataları (örneğin: yazırın yetiştiği çevre, etkilendiği diğer yazarlar, yazarın dünya görüşü vb.) sistemde girişi yapılan metinlere **Metadata Tanılama** paneli üzerinden ekleyebilmektedir. Sistem araştırmacının araştırma sorularına bağlı olarak esnek bir yapıyla bu olanağı sunabilmektedir. (şekil 4).

Bu panel üzerinden ayrıca **Tabaka Tanılama**, derlemde yer alan tabakaların belirlenmesine karşılık gelmektedir. Yine bu tanılama işlemi araştırma sorularına bağlı olarak oluşturulacak bir derlemin varlığına işaret etmektedir. Bu yapılandırma da esnek bir arayüzle araştırmacının kullanımına sunulmaktadır.

şekil 1. Tanılama Paneli işlem aşamaları

Tanılama panelinde **Metadaka Tanılama** ve **Tabaka Tanılama**'nın ardından gelen aşama derleme yer alacak metinlerin sisteme yüklendiği **Metin Girişi** aşamasıdır. Bu aşamada derleme girişi yapılacak metinlerin belirlenmiş metadataları ve tabakaları doğrultusunda metinler sisteme yüklenebilmektedir. Yüklenen metinlerin özet bir istatistik bilgisi de derlem

oluşturulduktan sonra araştırmacılara **İstatistik Sayfası** aracılığıyla ayrı bir arayüzle sunulmaktadır. Oluşturulan istatistik sayfası üzerinden araştırmacının isteği doğrultusunda birtakım farklı hesaplamalar (okunabilirlik vb.) yapılabilir.

Söz konusu aşamaların ayrıntısı ise aşağıda sunulmuştur:

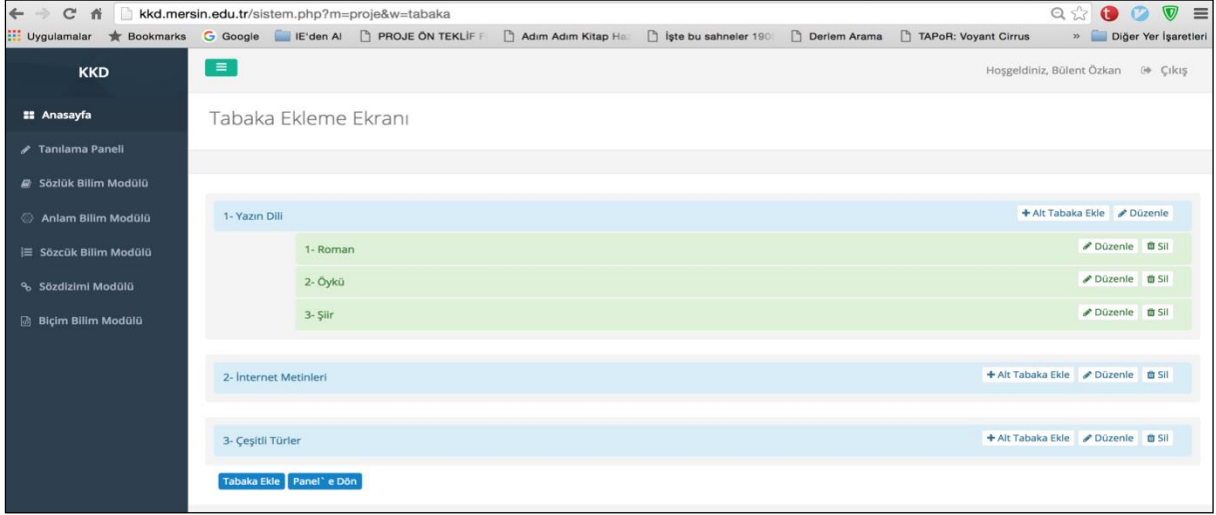
3.2.1. Metadata Tanılama

Metadatalar, üstveri olarak da adlandırılan *metin adı*, *yazar adı*, *yayın yılı*, *ilk yayın tarihi*, *son basım tarihi*, *yazarın cinsiyeti*, *metin cümle sayısı*, *farklı ve aynı cümle sayısı* vb. sistem üzerinden araştırma sorularına göre biçimlendirilebilen veri girişlerinin karşılık gelmektedir. Bu aşamada araştırmacı söz konusu metadataları araştırma sorularına göre esnek olarak yapılandırılabilir (Şekil 5).

Şekil 2. Metadata ekleme arayüzü

3.2.2. Tabaka Tanılama

Derlemler araştırma sorularına bağlı olarak dilin çeşitli kullanım katmanlarını içerebilmektedir. Bir derleminde yer alacak tabakalar derlemin ne amaçla kullanılacağına bağlı olarak belirlenmektedir. Örneğin, Şekil 6'da görüldüğü gibi Yazın Dili, İnternet Metinleri, Çeşitli Türler olarak belirlenen bir tabakalama yapılabileceği gibi, Türkçede öykü türü üzerine inceleme yapacak bir araştırmacı, dönemlere göre (1923-1940'lı yıllar, 1941-1960'lı yıllar gibi) bir tabakalandırma da yapabilir. Burada belirleyici olan sistemin gerçekte ana ruhunu oluşturan esnek bir yapının araştırmacılara sunulmuş olmasıdır.

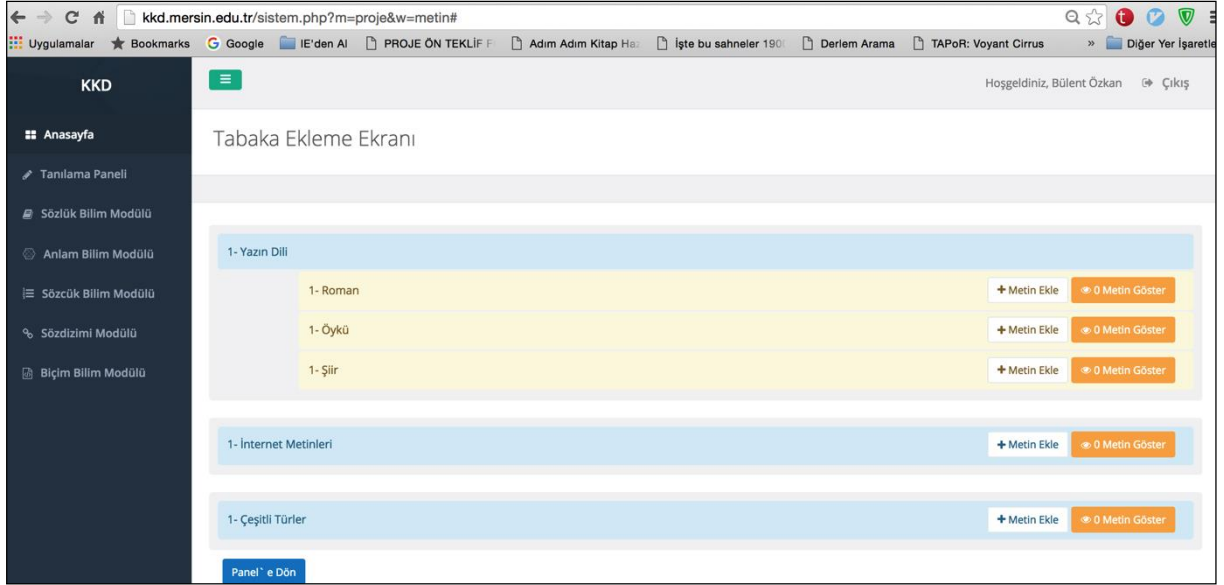

Şekil 3. Tabaka ekleme arayüzü

Şekil 6'da da görüleceği gibi esnek arayüzle söz konusu tüm işlemler sistem üzerinden yürütülebilmekte ana ve alt tabakalar eklenip gerektiğinde silinebilmekte, yeniden düzenlenebilmektedir.

3.2.3. Metin Girişi

Metin girişi, tanılama panelinde metadata tanılama ve tabaka tanımlama aşamasından sonra gelmektedir. Bu arayüzde belirlenen tabakalara ve alt tabakalara ait metinlerin girişleri yapılabilmektedir (Şekil 7). Ayrıca söz konusu arayüzde **Metin Ekle** sekmesinde ilgili tabakaya ait metin girişleri yapılabildiği gibi, metin girişi yapıldıktan sonra **metin göster** sekmesiyle giriş yapılan metinler metadata bilgileriyle görüntülenebilmekte, bu metadatalar düzenlenebilmektedir.

Şekil 4. Tabaka görüntüleme arayüzü

Şekil 8'de görüldüğü gibi, girişi yapılacak metinlerin belirlenmiş metadatalarının girişi metin girişi aşamasında gerçekleştirilebilmektedir. Bu arayüzde UTF-8 biçimli metin dosyaları sisteme yüklenebilmektedir (Şekil 8).

Metinler yüklendiğinde, sistem, metinleri anlık olarak sözbirimleştirmekte, tümcelere ayırmakta, sözbirimlerin biçimbirimsel çözümlemeleri yapılmakta ve metadatalarla birlikte veri tabanı kaydını oluşturulmaktadır. Biçimbirimsel çözümleme için proje danışmanı Oflazer'in geliştirdiği biçimbirimsel çözümleme aracı kullanılmaktadır.

Şekil 9'da ise metinlerin derlem kaydı görüntülenebilmektedir. Şekil 9'daki arayüzde gerektiğinde metinler kontrol edilebilmekte ve güncellenebilmektedir. Bu güncellemeler yazım hatalarını düzenleme imkanını kullanıcıya sunmaktadır.

The screenshot shows a web browser window with the URL kkd.mersin.edu.tr/sistem.php?m=proje&w=metin#. The page is titled "1- Çeşitli Türler" and contains a form for entering text metadata. The form fields are as follows:

- Panel'e Dön** (button)
- Yazar Adı:** Gülden Dayıoğlu
- Eser Adı:** Uçan Motor
- Türü:** Öykü
- Yayın Yılı:** 2012
- Yazar Cinsiyet:** Kadın
- Dosya TXT:** Dosya Seç (button) Dosya seçilmedi
- Kaydet** (button)

Şekil 5. Metin metadata girişi

The screenshot shows the "Metin Düzenleme Ekranı" (Text Editing Screen) in the KKD system. The page is titled "Metin Düzenleme Ekranı" and contains a text editor with the following content:

İleniyordu.
Hacer dereden çıkıp karganın gittiği yöne doğru koşmaya başladı. Öteki çocuklar da peşine takıldılar. Gagasındaki yük ağır olduğu için, karga alçaktan uçuyordu. Bir süre gitti... Gitti... Çocuklar, onu koşarak izliyorlardı... Bir süre sonra yolları dikenliğe düştü. Hepsi de yalın ayaklardı. Öteki çocuklar, dikenliğe girmeyi göze alamadılar... Hacer hiç düşünmeden daldı. Gözünü kargadan ayırmadan olanca gücüyle koşuyordu. Ne olursa olsun, karganın peşini bırakmayacaktı.

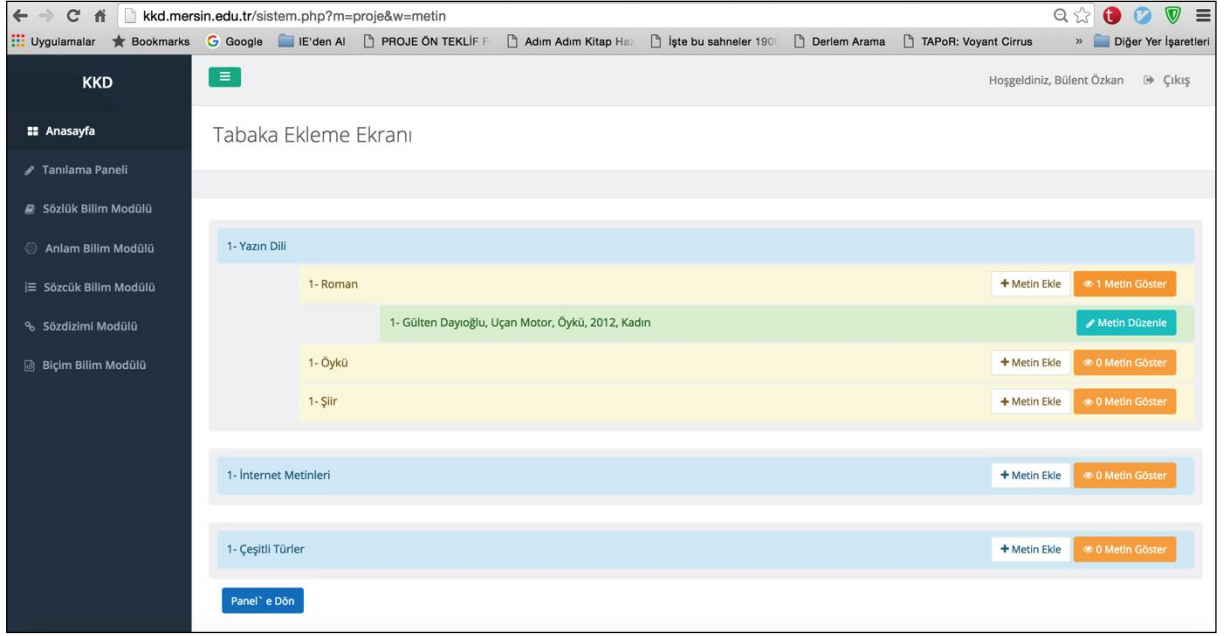
Çocuk çığlıkları kesilince karga tehlikenin geçtiğini sandı. İyiden iyiye yorulmuştu. Varıp bodur bir ahlat ağacına kondu. Hacer bunu görünce eğilip yerden iri bir taş aldı... Var gücüyle kargaya fırlattı. Taş, karganın konduğu dala çarptı. Karga, korkuyla "Gaaaak!" diye bağırarak havalandı. O sırada ağızındaki sabun yere düştü. Hacer ok gibi fırlayıp ağacın altına atıldı. Ve sabunu kaptı... Koyununa soktu...

Ayaklarını, bacaklarını dikenler yırtmış, ısırğan otları dalamış, çakıl taşları kesmişti. Ama o ağlamıyordu. Tersine sevinçliydi. Ötelelerden, "Hacer... Hacer... Hacer!" diye bağırarak gelen annesinin sesi geliyordu. Hacer bir an kanamakta olan ayaklarına baktı. Sonra gücünü toplayıp dikenliğe daldı. Dere boyunca doğru koşmaya başladı. Bir yandan da, "Aaaaa! Aaaaa! Sabunu kurtardım, geliyorum!" diye coşkuyla bağırıyordu...

Buttons: **Metin Paneline Dön** (left), **Güncelle** (right)

Şekil 6. Metin düzenleme/güncelleme ekranı

Tüm bu aşamaların ardından eklenen metinlerin görüntülediği ve başka bir arayüzden kullanıcının gerekli güncelleme ve düzenlemeleri yapabileceği, oluşturulan derlemin ayrıntılarının görülebileceği bir arayüz kullanıcıya sunulmaktadır (Şekil 10).

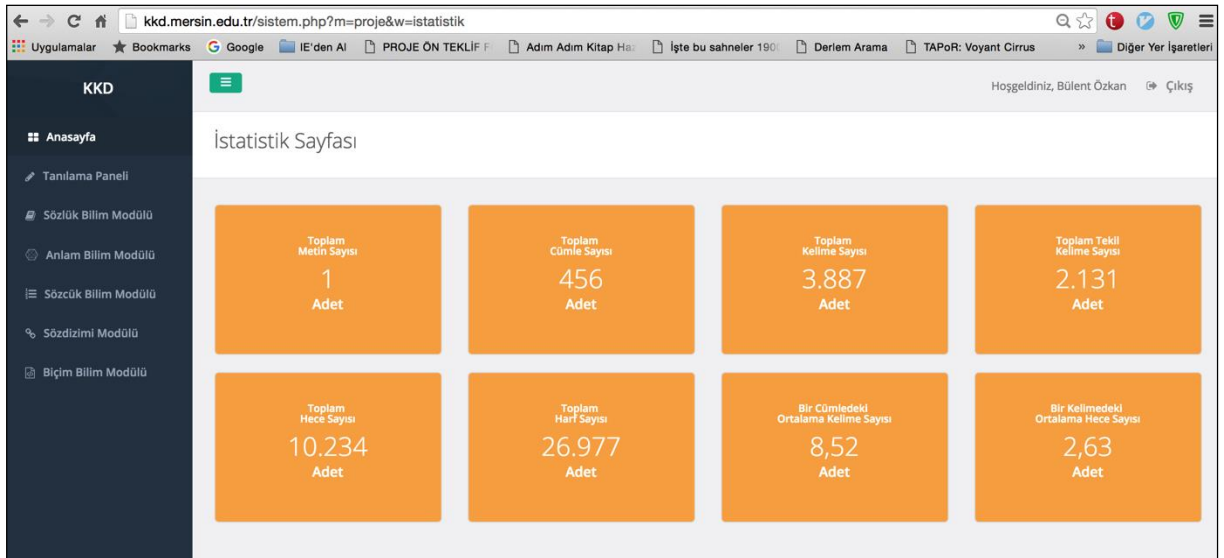

Şekil 7. Eklenen metinlerin kayıt/kontrol arayüzü

Bu aşamadan sonra basit bir arayüzle (ki isteğe bağlı olarak girişi yapılan metinlerin diğer istatistikleri de eklenebilir) girişi yapılan metinlere ait sayısal verileri araştırmacıya sunulabilmektedir.

3.2.4. İstatistik Sayfası

İstatistik Sayfası, girişi yapılan metinlere ait *toplam metin sayısı*, *toplam cümle sayısı*, *toplam kelime sayısı*, *toplam tekik kelime sayısı*, *toplam hecesayısı* gibi bir takım temel/basit sayısal verileri araştırmacıya sunabilmektedir (Şekil 11). Bu istatistik bilgisi kullanıcının isteğine bağlı olarak düzenlenebilmekte, ekleme ve çıkarmalar yapılabilmektedir.

Şekil 8. İstatistik sayfası

Özetle, Tanılama Paneli, oluşturulmasına karar verilen derlem için metadeta tanılamlarını, derlemin tabaka tanılamlarını, derlemde yer alan metinlerin girişlerinin gerçekleştirilmesinin ardından oluşturulan derlemin temel/basit düzeyde istatistik bilgilerini sunan ilk aşamadır. Bu aşamanın ardından oluşturulan derlem üzerinden diğer modüllere geçilebilmektedir.

Bu modüllerden ilki Sözlük Bilim Modülü'dür.